ΑΛ.ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ-Τραγούδια τοῦ Θεοῦ

«ἡ μικρὰ Τοτώ, βλέπουσα ἀτενῶς πρός με, ἀφῆκεν ἀκράτητον ἐπιφώνημα χαρᾶς, κ᾽ ἔλαμψε τὸ προσωπάκι της, τὰ ματάκια της, τὸ στόμα της, τὰ μάγουλά της, ὅλα ἐμόρφασαν κ᾽ ἐμειδίασαν ἄρρητον μειδίαμα ἀγαλλιάσεως. Τὸ πρᾶγμα μοῦ ἐπροξένησεν αἴσθησιν. Φαίνεται τῷ ὄντι ὅτι ἔχουν ἄφατον ἄρωμα καὶ κάλλος μαρτυρούμενον «ἐκ στόματος νηπίων καὶ θηλαζόντων», αὐτὰ τὰ ἐμπνευσμένα ᾄσματα τῆς ἁγίας Ἐκκλησίας μας.

Συγχρόνως ἡ Μαρία, μὲ παιδικὴν χαρὰν κι αὐτή, ἀνέκραξεν:

— Αὐτὰ δὲν εἶναι τροπάρια ποὺ ψέλνετε, κύριε.

—Ἀλλὰ τί εἶναι κορίτσι μου; ἠρώτησα.

— Αὐτὰ εἶναι σὰν γλυκὰ-γλυκὰ τραγουδάκια.

Τοῦτο μοῦ ἐνθύμισε μίαν ἄλλην μικρὰν κορασίδα, τὴν Κούλαν (Ἀγγελικὴν) τοῦ φίλου μου Νικόλα τοῦ Μπούκη. Ἁπλοῦς μανάβης, ἦ ὀπωροπώλης, ἦτον ὁ ἄνθρωπος, ἀλλ᾽ εἶχε λάβει θεόθεν διὰ τὴν φιλοξενίαν του τὴν εὐλογίαν τοῦ Ἀβραάμ. Ἡ μικρὰ οἰκία ἦτο ξενὼν διὰ τοὺς φίλους καὶ τοὺς διαβατικούς, διὰ τοὺς ἐκλεκτοὺς καὶ τοὺς τυχόντας. Εἶχεν ἀπολύσει ἡ λειτουργία μετὰ τὴν παννυχίδα εἰς τὸ παρεκκλήσι τοῦ Ἁγίου Ἐλισσαίου καὶ τὴν ὥραν τοῦ ἀντιδώρου, ἡ γυνὴ τοῦ Μπούκη τοῦ φίλου μου, ἀκολουθουμένη ἀπὸ τὴν μικρὰν κόρην της, τὴν Ἀγγελικούλαν, μ᾽ ἐπλησίασεν εἰς τὸ στασίδι, διὰ νὰ μοῦ ὑπομνήσῃ, ὡς συνήθως, ὅτι ἔπρεπε νὰ ὑπάγω εἰς τὸ γεῦμα. Τότε ἡ μικρὰ παιδίσκη (ἦτο ὡς ἐννέα ἐτῶν, ροδίνη καὶ καστανή, καὶ τὴν εἶχαν υἱοθετήσει ἀπὸ τὸ Βρεφοκομεῖον, ὡς ἄτεκνον ὁποὺ ἦτο τὸ ἀνδρόγυνον· ἀλλ᾽ αὐτὴ τὸ ἠγνόει), μ᾽ ἐχαιρέτισε καὶ μοῦ λέγει:

—Ἐσύ, μπαρμπ᾽ Ἀλέξανδρε, ψέλνεις τὰ τραγούδια τοῦ Θεοῦ.

*****
*** ***

Τραγούδια τοῦ Θεοῦ! Ἔκτοτε ἡ μικρὰ μὲ ἤκουε νὰ ψάλλω συνεχῶς «Τραγούδια τοῦ Θεοῦ», εἰς τὸν πενιχρὸν νυκτερινὸν ναΐσκον, ὅπου ἐσύχναζε τακτικὰ μὲ τὴν μητέρα της. Ἐκοιμᾶτο μὲς στὸ στασίδι, εἰς τὸν γυναικωνίτην, τὴν ὥρα τῶν ἀποστίχων, ἐξύπνα μετὰ δύο ὥρας εἰς τὸν Πολυέλεον, κ᾽ ἔκτοτε δὲν ἤθελε νὰ κοιμηθῇ πλέον. Ἦτο μία μετὰ τὰ μεσάνυχτα. Ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἦτο 8η Σεπτεμβρίου, εἶχα ψάλει τὸ «Χαῖρε σεμνὴ μῆτερ καὶ δούλη Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ». Μετὰ ἓξ ἡμέρας μὲ ἤκουσεν ἡ μικρὰ νὰ ψάλλω τὸ «Ἀγαλλιάσθω τὰ δρυμοῦ ξύλα σύμπαντα». Καὶ τὴν ἡμέραν τοῦ Θεολόγου ἔψαλα τὸ «Φίλε μυστικέ, Χριστοῦ ἐπιστήθιε». Καὶ τοῦ Ἁγίου Δημητρίου ἔμελψα τὸ «Δεῦρο Μάρτυς Χριστοῦ πρὸς ἡμᾶς». Καὶ τῶν Εἰσοδίων ἔψαλα τὸ «Διανέμοις τῶν χαρισμάτων». Καὶ τοῦ Ἁγίου Νικολάου ἔψαλα «Τὴν Ζωοδόχον πηγὴν τὴν ἀέναον», καὶ «Τῆς Ἐκκλησίας τὰ ἄνθη περιιπτάμενος». Καὶ τὰ Χριστούγεννα ἔψαλα τὸ «Θεὸς ὢν εἰρήνης». Καὶ τοῦ Ἁγίου Βασιλείου τὸ «Δεῦτε τοῦ Δεσπότου τὰ ἔνδοξα Χριστοῦ ὀνομαστήρια», καὶ τὸ «Σοῦ τὴν φωνὴν ἔδει παρεῖναι, Βασίλειε». Καὶ τῶν Φώτων ἔψαλα τὸ «Ἰησοῦς ὁ ζωῆς ἀρχηγός». Καὶ τῆς Ὑπαπαντῆς ἔψαλα τὸ «Χέρσον ἀβυσσοτόκον». Καὶ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τὸ «Ὡς ἐμψύχῳ Θεοῦ κιβωτῷ». Καὶ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τὸ «Ἀνέτειλε τὸ ἔαρ», καὶ τῆς Ἀναλήψεως τὸ «Θείῳ καλυφθείς». Καὶ τῆς Πεντηκοστῆς τὸ «Παράδοξα σήμερον». Καὶ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων ἔψαλα τὸ «Σὲ τὴν ὑπερένδοξον νύμφην», καὶ τὸ «Ὁ Χριστοκήρυξ Σταυροῦ καύχημα φέρων, σὺ τὴν πολυέραστον θείαν ἀγάπησιν». Καὶ τῆς Μεταμορφώσεως ἔψαλα τὸ «Πρὸ τοῦ Σταυροῦ σου, Κύριε, ὄρος οὐρανὸν ἐμιμεῖτο». Καὶ εἰς τὴν μνήμην τῆς Παναγίας ἔψαλα τὰ θεσπέσια ἐκεῖνα κελαδήματα, τὸ «Πεποικιλμένη» καὶ τὸ «Νενίκηνται», καὶ τὸ «Συνέστειλε χορὸς τῶν Ἀποστόλων, τὸ Θεοδόχον σῶμα σου· εἰς οὐρανίους θαλάμους πρὸς τὸν υἱὸν ἐκφοιτῶσα». Κ᾽ εἰς τὴν Ἀποτομὴν τοῦ Προδρόμου ἔψαλα τὸ «Φρίττουσι πάθη τῶν βροτῶν», καὶ τόσα ἄλλα. Κ᾽ ἡ μικρὰ κόρη τὰ ᾐσθάνετο, καὶ τὰ ἐπόθει καὶ τὰ ἐχαρακτήριζε, μὲ ἀγγελικὸν αἴσθημα, ὡς «τραγούδια τοῦ Θεοῦ».

Ἡ Ψυχοκόρη

«Παρεπίδημος ἤμην τὸν καιρὸν ἐκεῖνον εἰς τοὺς λόφους τῆς Δεξαμενῆς, εἰς τοῦ Λυκαβηττοῦ τὰ κράσπεδα.

ὅταν ἐνίοτε ἐπέστρεφα τὴν αὐγὴν εἰς τὴν οἰκίαν, ὁπότε ἐξημέρωνεν ἑορτή, καὶ εἶχα ἀγρυπνήσει τὴν νύκτα ἐν θρησκευτικῇ συνάξει εἰς τὸν Ἅγιον Ἐλισσαῖον.

Ἐπέστρεφα εἰς τὸ κελλίον μου κ᾽ ἐκοιμώμην. Ὅταν δὲν ἔβρεχεν, ἤμην πολὺ στεγνὸς εἰς τὴν φωλεάν μου. Ἔκαμνε μεγάλας καὶ συχνὰς βροχὰς ἐπὶ δύο καὶ τρία ἔτη ποὺ ἐζάρωνα κ᾽ ἐμαζευόμουν ἐκεῖ. Εὐτυχῶς, καθίζησις καμμία ἐδάφους δὲν ἔγινεν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μου εἰς τὰ ὑψώματα ἐκεῖνα, ὥστε νὰ κατέρρεεν ὅλον τὸ κελλίον μαζὶ μὲ τὸν οἰκήτορα, ἀλλ᾽ ἔπλεα ἐπὶ πέντε καὶ ἓξ ὥρας εἰς τὸν λιμνάζοντα χείμαρρον καὶ πάλιν εὐτυχῶς συνέβη νὰ μὴ στάζῃ εἰς τὴν γωνίαν, ὅπου εἶχα βάλει τὴν κλίνην. Βεβαίως ἐκ προνοίας Θεοῦ, καὶ ὄχι ἐξ ἰδικῆς μου προμηθείας. Ἡ στέγη τοῦ μικροῦ δωματίου ἀπετελεῖτο μέρος ἀπὸ τὸ πρῶτον πάτωμα τῆς ἐπάνω οἰκίας, κατεχομένης ἀπὸ ἀξιωματικούς, φοιτητάς, κλπ. καὶ μέρος ἀπὸ λιθόστρωτον δῶμα, ἢ μᾶλλον τὸν ὑψηλὸν κτιστὸν διάδρομον, δι᾽ οὗ εἰσήρχετό τις εἰς τὴν αὐλήν. Πῶς νὰ μὴ στάζῃ ἐκεῖ εἰς τὴν κλείδωσιν τῶν δύο τμημάτων τῆς διφυοῦς ταύτης στέγης; Πλήν, δόξα τῷ Θεῷ, δὲν συνέβη νὰ πέσῃ ὅλη ἡ ὀροφὴ διὰ νυκτὸς πέραν τοῦ προσκεφάλου μου, ὅπως τὸ εἶχα πάθει μίαν φοράν, τρία ἢ τέσσαρα ἔτη πρίν, εἰς ἕνα δρόμον τοῦ Ἁγ. Ἀθανασίου, ἐκεῖθεν τοῦ Ψυρρῆ· νομίζω ἐπιγράφεται «ὁδὸς Ἀριστοφάνους». Ὁ παλαιὸς κωμικός, ἂν αἰσθάνωνται ἀκόμη τίποτε αἱ σκιαὶ εἰς τὸν ἀσφοδελὸν λειμῶνα, βεβαίως θὰ ἐγέλα μὲ τὸ πάθημα ποὺ ἔπαθα σιμὰ εἰς τὸν φερώνυμον δρόμον του.

Τὸ Ζωντανὸ κιβούρι μου

«Καμμία δὲν ἦτο ποτὲ ἀξιοπρεπεστέρα ὡς σπιτονοικοκυρὰ ἀπὸ τὴν Μπὰ-Μάρω, κάτω εἰς μίαν μάνδραν, πλησίον εἰς τὴν πλατεῖαν τῆς Ἐλευθερίας. Πρῶτον, τὸ σπίτι, σειρὰ χαμογείων ἀπὸ 7 ἢ 8 δωμάτια, τὰ ὁποῖα αὐτὴ ἐνοικίαζε, ἦτον ἄγνωστον τίνος ἰδιοκτήτου ἦτον. Κατὰ τοὺς μέν, ἡ Μάρω εἶχε συμφωνήσει μὲ μίαν πολὺ ἀγαπημένην φίλην της πρὸ χρόνων, στοῦ Καλαμιώτη, ὅπου ἐκατοικοῦσαν ὁμοῦ, μετερχόμεναι διάφορα ἐπαγγέλματα —συνήθως ἔπλυνον ἢ ἐσιδέρωνον, ἐνίοτε ἔκαμνον καὶ προξενιές— ὅποια ἀπὸ τὰς δύο ἐπιζήσῃ, νὰ κληρονομῇ τὴν ἄλλην. Λοιπὸν ἡ Μάρω εἶχε τὴν τύχην νὰ βάλῃ τὴν ἀγαπημένην φίλην της μπροστά, καὶ τότε ἠγόρασε τὸ σπίτι αὐτὸ μὲ τὰ χρήματα, ὁποὺ εἶχον εὑρεθῇ τῆς μακαρίτισσας. Κατὰ τοὺς δέ, τὸ σπίτι ἀνῆκεν εἰς τὸν δικηγόρον, τὸν σύζυγον μιᾶς ἀνεψιᾶς τῆς Μάρως, καὶ αὐτὴ ἦτο μόνον ὡς ἐπιστάτρια καὶ ὑπενοικιάστρια. Εὑρίσκοντο ὅμως καὶ καλοθεληταί, προσπαθοῦντες νὰ συμβιβάσουν τὰς δύο γνώμας. Κατ᾽ αὐτούς, ἡ μάνδρα μὲ τὰ παλαιὰ χαμόγεια εἶχεν ἀγορασθῇ πράγματι μὲ τὰ χρήματα τῆς τεθνεώσης, ἀλλ᾽ εἰς τὸ συμβόλαιον ἐφέρετο μόνον τὸ ὄνομα τῆς ἀνεψιᾶς τῆς Μάρως καὶ τοῦ συζύγου της, ὅστις, ὡς δικηγόρος, ἤξευρε πολὺ καλὰ πῶς γίνονται «αὐτὰ τὰ πράγματα».

*****
*** ***

Ὅταν ἐπῆγα κ᾽ ἔπιασα τὸ μέσα δωμάτιον, ὅπου ἔμεινα ἕκτοτε ἐπὶ δώδεκα ἔτη τῆς ἀνωφελοῦς ζωῆς μου, καλυβάκι ξεχωριστὸν ἀπὸ τὴν σειρὰν τῶν ἄλλων χαμογείων, καὶ τὸ μόνον βλέπον πρὸς τὸν δρόμον, ὡς ἀντικρύζον τὴν αὐλόπορταν, —εἶναι πολλὰ ἔτη ἀπὸ τότε— ἡ πρώτη ἐντύπωσίς μου ὑπῆρξε τερπνή. — Ἦτο μέσα ἀπὸ ξύλινα δρύφακτα, εἰς τὸ βάθος τῆς αὐλῆς, μαζὶ μὲ ἄλλα δύο· τὸ ἕν, τὸ ὁποῖον κατεῖχε πτωχὴ χήρα μὲ τὰ τέκνα της, καὶ τὸ μέσα-μέσα τῆς σειρᾶς, ὅπου ἐφώλευεν ἡ Μπὰ-Μάρω. Ἐντὸς τοῦ δρυφάκτου καὶ πρὸ τῆς θύρας μου, ἦτο μία ἐξαισία κληματαριά, μὲ πλουσιώτατον φύλλωμα, ἀποτελοῦσα τὴν μικρὰν αὐλήν μας — ἄντρον σκιᾶς καὶ δρόσου. Ἐκοιμήθην τὴν πρώτην νύκτα· παράθυρον δὲν εἶχε τὸ μικρὸν κελλίον, τῆς δὲ θύρας τὸ τρίτον πρὸς τὰ ἄνω διεφέγγετο ἀπὸ ὕαλον. Ἐξύπνησα μὲ τὴν ἐντύπωσιν —καθότι ἔβλεπα κ᾽ ἕνα κυπαρισσάκι νὰ σείεται θλιβερά, ἀντικρὺ ἐκεῖ εἰς μίαν αὐλήν, πέραν τοῦ δρόμου— ὅτι εἶχα κοιμηθῇ μέσα στὸ κιβούρι μου, τὸ ὁποῖον μοῦ εἶχε κτίσει, ὅπως προαπολαύσω καὶ λάβω πεῖραν τοῦ πράγματος, ἡ εὐμενὴς Μοῖρα».

Ὁ Ξεπεσμένος Δερβίσης

«Ἐπανῆλθεν εἰς τὸ καφενεῖον. Τὸ καφενεῖον ἀντικρὺ τοῦ Θησείου. Ἡ ταβέρνα δίπλα εἰς τὸ καφενεῖον. Καὶ τὰ δύο ἀντικρὺ τοῦ παλαιοῦ σταθμοῦ Α. Π. Παραπέρα ἀπὸ τὸ καφενεῖον, ἡ σῆραγξ ἐσκάπτετο, εἶχε σκαφῆ. Φθινόπωρον τῆς χρονιᾶς ἐκείνης.

Ὁ Δερβίσης ἐκάθητο ἐκεῖ κ᾽ ἔπινε μαστίχαν, ὅποιος τὸν ἐκερνοῦσε. Μὲ τὸ σαρίκι του, μὲ τὰ κατσαρὰ ψαρὰ γένεια του, μὲ τὸ τσιμπούκι του. Ἄνω τῶν 50 ἐτῶν ἡλικίας».

Πρὸ ὥρας ἤδη εἶχε σιγήσει τὸ ᾄσμα τὸ μυστηριῶδες καὶ μελιχρόν, τὸ νάϊ εἶχε πέσει ἀπὸ τὴν χεῖρα. Ὁ οὐρανός, συννεφώδης, εἶχεν ἀρχίσει νὰ βρέχῃ, ἔβρεξεν ἐπ᾽ ὀλίγα λεπτά, εἶτα ἔπαυσεν. Ὁ κλήτωρ εἶχε γίνει ἄφαντος. Αἱμωδιασμένος, βρεγμένος, κρυωμένος, ὁ Δερβίσης ἀνέβη εἰς τὸν ἐπάνω κόσμον.

Ἐπῆρεν ἕνα δρομίσκον, κατέμπροσθεν τοῦ ἱεροῦ βήματος τῶν Ἁγίων Ἀσωμάτων. Δρομίσκον τὸν ὁποῖον ἡ σεβαστὴ ἐπιτροπὴ εἶχεν ὀνοματίσει, δηλαδὴ εἶχε γράψει ἐπὶ πινακίδος ὅτι εἶναι ὁδὸς Λεπενιώτου».